

To udubljenje na njegovom grudnom košu nije primetila zadugo. Ko zna da li od stida, od priželjkivanja sreće, od rano otkrivene nevolje, tek nije ga zadugo primetila. Možda je držala da niko na ovom svetu ne može imati to udubljenje na grudima, ili ga je, prosto, brižljivo krio od mje. Ko zna? A beše to neobična uvalina u sajim kostima koja davaše njegovom telu izgled presamićenog kržljavog krastavca. Noću mu ga kradom merila znojnim prstima, nadajući se da joj se sve samo čini, da će, ako ga zaista ima, nestati, izdići se, ako mu jednom pomogne da snažno udahne vazduh na tom mestu.

A kad im se rodio sin Miroslav, ostala je nuda da bar on neće imati to udubljenje. Da će biti stasit i snažan kao Marko. Brata Marka je volela iznad svega. Još uvek joj pred očima stajao onako golem, onda bi je dohvatio oko struka, dizao iznad glave i zanjihao, a ona se smejalica, sigurna da je u njegovim rukama bezbedna. I njenog Teofila bi mogao tako, i on bi uzalud mlatarao nogama da dohvati zemlju. I Nemac koji ga je vodio, onda kad ga je poslednji put videla, beše mu samo do ramena. Onako malenoj ne beše joj jasno zašto ga Marko ne dohvati i prosto ne baci u jarugu, bilo gde. Dugo je gledala za njima, a kad su se počeli pretvarati u nejasne obrise učini joj se da je to i uradio.

U kući ne beše prevelika raskoš, ali brica Panta skupi novac da unuka Miroslava jednoga leta pošalje na more. Veli, od toga deca jačaju, rastu im kosti. Pretvara se morsko sunce na njihovoj koži u snagu i zdravlje.

Dok su se vraćali s mora, tu nadomak kuće, Miroslav posno pohita desetak koraka ispred svojih roditelja, svestan da je doživeo nešto zbog čega je drukčiji od ostalih iz ulice, bolji, da je činjenica njegove morske boje, na brzinu i na silu preobraćenog pigmenta, dovoljna da mu prida naročiti značaj u očima onih koji su ga i sada zasigurno znatiželjno posmatrali prikrenuti u put.

Vršnjaci njihovog Miroslava bezbrižno su visili po krošnjama okolnih dudova, poput sitnih nedozrelih plodova. Opori grozdovi izmešani s oblakom dudinja što traju između meda i nesrećne dudovače, još uvek ne znajući da čovek ima pravo i može da prekorači granice sopstvene ulice i odjezdi na neko more.

Kad primeti pred sobom načekane krošnje, potriči radosno vičući:

— Ja sam se slikao na magarcu! Slikao sam se na magarcu!

A dečaci se njišu pod avgustovskim suncem svakojako viseći na granama, ne sluteći iz koje blagodeti upravo dolazi Miroslav. Nešto zatim zacerekaše se kroz lišće lica uokvirena belim i tamnoljubičastim lepljivim medom dudinja:

— Konačno si i ti našao prijatelja koji ti je potam!

— Ja sam bio na moru... od toga se jača... biću kao moj ujak Marko... — ustuknu obeshrabreno dete i postideno krenu natrag roditeljima, osluškujući i dalje kako se opori dečaci divlje i neomeđeno penju ka vrhovima grana, te naslutiti da oni pogledima otuda putuju. Poleću s onih visina; možda samo tražeći čistine na kojima lenstvuju ogromne lubenice brižljivo čuvane od nedarežljivog čuvara; oaze paradajza i šargarepe sakrivene u zgusnutim kukuruzištima; a možda jezdeci čak tamo do one stene kraj koje se on slikao jašuci na magarcu, ili dalje.

— Hajde, nesrećno moje dete. Idemo — doziva ga Milka, zaboravivši na mistične mogućnosti morskog sunca. Ostavljujući za sobom Teofila, ne osvrćući se.

Ta je slika s magarcem dobila počasno mesto ispod ikone na kojoj sveti Đorđe probada debelim kopljem zeleno čudovište, a belac mu se dostojanstveno propeo na zadnje noge i ostao tako ukočen. Neko vreme iza toga, u poširi okvir od orahovine zataklia je Milka, u desni ugao između daske i stakla, malenu sliku, isecenu iz neke velike, svog brata Marka, da bdi nad pretvarjanjem mistične morske boje u snagu i razum, i muškoštenjenog Miroslava na priliku ujka-Marka.

Brica Panta pronađe fotografiju iz vremena kad je berberski šegrt bio, što se i na samoj fotografiji video, jer su mu iz gornjeg džepa napadno virili brijaci i češalj. A video se i jer je imao tek izrađenu mušku frizuru u koju je bio uložio primetan trud. Tu je fotografiju brica Panta zatakao u levi ugao, nasuprot ujka-Marku, da se nađe Miroslavu za lepotu i hitrost.

Majka Savinka bi svako veće skrštenih ruku probdela neko vreme pred ikonom svetog Đorda. Micale su joj se usne od govora i drhtanja, a pogled joj, silno pobožan, klizio niz likove na ikoni, a potom na fotografije u okviru od orahovine. Zapravo, svetoga Đorda je pogledala tek dok izgovaraše ono »spasi« i »poddari«, a žaboliku neman prezreće zbog nemoći i nezgrapnosti da dokrajči nesrećnu devicu i predanje u svoju korist, pa bi stuštila pogled nadole, na fotografiju s mora i još pobožnije zurila u trojstvo koje su činile Miroslavljeva glava u slamenom šeširu, Markova pa Pantina glava Taj slameni šešir je majka Savinka naročito tražila po vašarima s proleća, a onda ga brižljivo sakrivala da iznenadi i Miroslavu uoči samog odlaska na more. U taj se šešir on, ko zna zašto, prvog dana na moru upišao, pa je Milka predložila Teofilu da o tome nipošto ne govore majka Savinka, i on se složio da bi joj to veoma teško palo ako bi saznala.

U sredini trojstva beše izdužena magareća glava. Zagledana negde preko objektiva foto-aparata, navodiše na sadržaj kakvog svetog ali mučeničkog predanja. Ta je glava zamenila trećinu trojstva kome se majka Savinka predavala svako veće, kad se jedne noći mladenački portret ujka-Marka zauvek i bestraga izgubio iz ugla između stakla i orahovine okvira. Majka Savinka se klela onim svecem da ne zna gde je slika ujka-Marka. Klela se porodičnim mirom, klela se čime je stigla.

One noći kada je Nikodije rekao Teofilu da zna za Milkin list, pa je ovaj prvi put povadio brica-Pantine brijace iz kožnog smotuljka i čitavu noć ih oštrio u radnju osvetljenoj tek pomarnom mesečinom, majka Savinka je probdela sedeći na krevetu u spavaćoj košulji. Nežno je sažaljevala Teofilu osvetu, sluteći njen rasplet, a svoju sudbinu i sudbinu svog Teofila, a pred zoru tumaranje, koraci i razbacivanje alata u berberskoj radnji nisu se više čuli. Tiho je ušla u radnju i sama, ne paleći svetlo da ne bi privukla nekog radozonalca s ulice. Zaspao je bio na berberskoj stolici, rasuši okolo raznobojne brijace. Pokrila je usnulog Teofila gunjem i otrla mu rukom znoj ispod razbarušene kose i s vrata. Kao nekada kad je dete bio, pa od preterane igre znao zaspati među svojim drvenim igračkama i raznobojnim klierima, skupila je za njim sečiva isukana iz plastičnih i koštanih drški raznih boja. U povratku prođe ispred svetog Đorda, baci mu nevažan pogled i podaničko prezrenje što je sprečio zelenu neman da proždere devicu te uzme ono što mu je ko ţrtva bilo prineseno. »Skoro će svanuti«, uzdanu, »spasi«, reče, »i podari«, zamoli, »a ja će svenuti ako ova mesečina potraje«.

S rusinskom preveo M. Ramač

(veliki znak čuđenja). Ne, ne gledam... Pa, šta onda radiš?... Pišem. Samo ne pitajte šta pišem. Da, objaviću, imam izdavača... Ali, ko danas čita? Dobro pitanje: ko danas čita? Ali, dok mi razgovaramo neko, ipak, nema sumnje, čita.

Čitaće, ja te pozdravljam! Sve ovo do sada napisano, i nije obavezno da pročitaš. Za tebe i velike nespavače, napisaću kratku priču pod naslovom ODMOR. Dakle, priča ODMOR počinje.

ON i ONA provodili su zajedno svoje slobodno vreme. Telefonom su se dogovarali gde i kada će se videti, posle završenih radnih obaveza. Pri tom su i obaveštavali jedno drugog šta su u međuvremenu radili, koga su sreli, s kim su razgovarali, šta su jeli i u koliko sati. Zatim bi on nju pitao: šta ćemo, kad se uademo, imaći li neki plan? Ona bi tada, već prema prilici, govorila u slušalicu »neki plan«. Razgovor su završavali tako što su još jednom utvrdili u koje vreme će se naci. E, sad, gdje su se oni nalazili? U kafanama nisu. On nije ni pio, ni pušio. Nisu ni na »nekom« mestu u gradu, već je on u zakazano vreme dolazio kod nje. Ona ga je uvek čekala s nestrpljenjem, i čim bi čula zvonot, trčala je da otvari vrata. Nije volela kad zakasni i ne dođe u zakazano vreme, pa

ODMOR

danica vujkov

DANICA VUJKOV rođena je 1948. u Dečju. Diplomirala je jugoslovensku književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Objavila je knjigu proznih tekstova *Noć kao znak*, Matica srpska, Novi Sad 1978. Radi na Televiziji Novi Sad u kulturnoj rubrici.

makar se radilo o minutima. Raskomoti se i sedi, bilo je prvo što bi mu rekla. On je imao običaj, kad se raskomoti i sedine, da kaže: pričaj mi!

I tako su oni sedeli u kuhinji i razgovarali. Ona mu je, kad je bila načito raspoložena, pričala svoje doživljaje iz vremena kad se još nisu poznavali. Često su, tu u kuhinji, zajedno večerali, uz obavezan čaj, a u izuzetnim prilikama pili su pivo. On joj je govorio da je pušenje štetno, pa je ona gasila cigaretu već posle nekoliko dimova, i više nije pušila za sve vreme dok su bili zajedno. Oni su veoma retko odlažili na večeru u restoran. Ona se rado sećala večere za njegov rodendan u restoranu V. Pili su crno vino, slušali muziku, i on je bio toliko raspoložen da je zapalio cigaretu, mada ne puši.

Posle večere odlazili su u sobu i uključivali televizor. Ona bi »ogledala« s njim samo početak programa i vraćala se u kuhinju da pere posude. Ništa joj nije toliko smetalo kao prljavi sudovi i nerđ u kuhinji. Uvek se sa zadovoljstvom prihvatala posla i unapred se radovala čistom i izbrisanim posudu. Čak i kad bi je on molio da ostane u sobi i gleda s njim film, nije mogla da mu učini po volji. Odlazila je u kuhinju da, ipak, najpre raspremi i opere posude. Kupovala je najbolje deterdžente i imala ih je uvek u rezervi. Ako bi se u toku filma desila neka zanimljiva scena, on ju je zvao da vidi, a ona bi brzo ostavljala posao i, često s vlažnim rukama i krpom za posude, dotčrala bi u sobu. Tada su se zajednički odusevljavali i uzajamno komentarisali film. On bi je tada pitao: imaš li još mnogo posla? Ne, nemam, odgovarala je ona i užurbano se vraćala u kuhinju da završi spremanje.

Rastajali su se kad bi se završio televizijski program. Već po navici, pratila ga je do stepeništa. Usput su se dogovarali ko će se

kome prvi javiti, i kada. I nije se dešavalo, ni jednom ni drugom, sem u izuzetnim situacijama, da iznevare dogovor.

Najzad, početkom jeseni rešili su da odjedno na odmor. Na more. Oni nisu podnosići letnje turističke gužve i nisu baš mnogo marili za »prženje na suncu. Pre svega, želeli su da se odmore i da budu što više sami, a uostalom na moru je i u jesen lepo vreme. U malom i tihom mestu iznajmili su stan s kuhinjom, kupatilom i velikom terasom. Bili su sami i to ih je radovalo. Ceo komfor s televizorom bio im je na raspolažanju. Budili su se kasnije nego obično. Za vreme doručka, koji je on pripremao, gledali su kroz otvoren prozor more. Posle doručka pili su kafu na terasi, okruženo čempresima, na prijatnom jesenjem suncu. Ona je na tacni unosila prljave šolje u kuhinju. Prala ih je pod toplim mlazem vode, s posudem koje je ostalo posle doručka. On je za to vreme čitao ilustrovane revije, jer, eto, na odmoru je pa može nešto i da pročita. Ručak su pripremali zajednički, i bez suvišnih dogovaranja, radili su tako kao da je svako već unapred znao svoj deo posla. On je postavljao sto i sekao hleb, a ona je donosila jelo i salate. Odmaraći su se posle ručka, svako na svom kauču, i razgovarali: imamo divno vreme, kod nas je sigurno kiša, jesen je. Jeste, vreme je lepo, rekao bi on. Svaki dan imamo sunca, zaista bolji odmor, nismo mogli zamisliti u ovu dobu godine! Kod nas pada kiša, sigurno!

Predveče su, opet, sedeli na terasi i gledali svet koji se šetao pored obale. Ponekad su i oni išli da prošetaju, ali nisu hteli ni s kima da se upoznaju, niti da svraćaju u restorane. (Neki značajniji događaji koji bi se ovde mogli spomenuti i ispričati, u toku njihovog odmora nije bilo. I neminovno, odmor se bližio kraju, baš kao i ova priča.)

Kad su počeli da se pakuju, ona je rekla da joj je žao što ne mogu bar još nekoliko

dana da ostanu na odmoru. A poneli su toliko stvari (neupotrebljavanih)! Njen kofer, prepun haljinama, cipela, tašni, kostima, džempera itd. Njegov kofer, veći od njenog, takođe prepun: košulja, jakni, letnjih i zimskih, pantalone (jedne sasvim nove, za svečane prilike, kupljene pred sam polazak na more), zatim, knjiga i časopisa (nečitanih i neotvaranih) i drugo. Dodatne pakete suvišno je spominjati, sem, recimo, svečanog odela (neoblaženog), okačenog u kolima iza prednjih sedišta. Naravno, nosili su i foto-aparat, ali su se slikali tek u povratku, na usputnim mestima gde su se odmarali.

Kao što su i predviđali, kod kuće ih je dočekalo lošo vreme: kiša i vetar. Nemoj se raspakivati pre nego što upališ peć, rekao je on na rastanku. Zamisli kakvo smo divno vreme imali na moru, i to u ovo doba godine. Ah, da smo mogli ostati još koji dan, uzdisala je ona i pratila ga do stepeništa.

Sutradan javio joj se telefonom i pitao je kako je spavala. Javio se, zatim, i njihovim zajedničkim prijateljima, i kad su ga oni pitali kako im je bilo na moru, svima je rekao da su se proveli odlično. Vreme je bilo divno, prosto neverovatno za ovo doba godine; bilo je svaki dan sunca... Istina, noću je bilo nešto hladnije, ali imali smo peć, tako da smo se, sve u svemu, dobro proveli, i naravno, odmorili se, što je najvažnije...

(Spustite slušalicu, imate međugradsku vezu...)

E, sad, dragi čitaoče, ako si izdržao do kraja, i nisi zaspao, iz sveg srca ti želim da to što pre učiniš (ako je hladno, u toploj sobi svakako, na toplo, širokom kauču), da se ti dobro odmoriš! Dok ti spavaš, ja ŠU SMIŠLJATI novu priču. Ne boj se, neće biti dosadna! Obećavam ti to, i preporučujem ti da nikako ne odustaneš od čitanja. Pokušaj bar još jednom, nećeš se pokajati! Naravno, pre toga, svakako se odmori! Želim ti laku noć!

uz ovaj broj

Sedamdesete godine u književnosti Vojvodine bile su, u vrlo povoljnim društvenim okolnostima, jedan od najdinamičnijih perioda, karakteristične po širokom i otvorenom interesu za umetnost i umetničku praksu u najširem smislu. Ne samo da se u tom periodu pojavljuje veliki broj mlađih stvaralaca, i ne samo da se intenzificiše međusobna razmena iskustava i rezultata među književnostima svih naroda i narodnosti Vojvodine i Jugoslavije, nego se, istovremeno, ta otvorenost očituje i u prisustvu najreprezentativnijih primera iz svetske književnosti, posebno na stranicama časopisa i listova. Takođe, obnavlja se interes i za takozvanu klasičku evropsku i rusku avangarde između dva rata, kao i interes za najnovije rezultate književno-kritičke, teorijske i filosofske misli. Sve je to, naravno, imalo uticaja na to da se razvije složena i dinamična praksa u okviru koje se stvara jedan nedovoljno obrázložen, ali spontani program, upućen na to da se preispitaju izvesne strukture i vrednosti tradicionalne umetnosti i da se iznađu mogućnosti za stvaranje modernih i avangardnih koncepta. Otisci tog »prevratničkog pisma«, razasuti po stranicama časopisa, listova i knjiga, još uvek su nedovoljno kritički i teorijski istraženi. Između ostalog, i naša je namerna, u povodu ovog projekta, da pokušamo da pokrenemo taj izostali dijalog. Naravno, pored izvesnih radikalnih oblika tog pisma — stvorenog u dijalogu sa mnoštvom smislova i konstanti jednog vremena — počev od konceptualne umetnosti, konkretne poezije, semantičke poezije, meta poezije itd., paralelno se razvijaju i neki tradicionalniji vidovi književnosti.

No, u ovoj maloj belešci sigurno nećemo moći, niti nam je namerna, da apsolviramo tu mnogostruku i raznenu avanturu modernog pisma. Ovaj tematski broj je posvećen, pre svega, generaciji književnih stvaralaca koja se pojavila sedamdesetih godina u SAP Vojvodini i

njihovim novim i neobjavljenim tekstovima. Želeli smo na taj način da na stranicama »Polja« predstavimo što veći broj autora koji su, u prozi ili u poeziji, u tom periodu objavili svoje knjige i na izvestan način оформili svoj izraz i stekli određenu afirmaciju. Upućen na nove tekstove, i ovako formiran, ovaj izbor - oslobođen pritiska strogog antologičarskog uma koji uglavnom računa s tim da u jednu razudenu praksu pisma projektuje svoju strast za klasifikovanjem i hijerarhizacijom — ima samo jednu malu pretenziju da pomudi trenutnu sliku. Naravno, to ne znači da je izbor sačinjen bez izvesnih unutrašnjih kriterijuma, kao ni to da je bez ambicije da prevaziđe jedan od mogućih zapleta koji samo slučaj može da nam priredi.

Vrlo je teško u generacijskim podelama povući preciznu demarkacionu liniju, tek i ovim povodom morali smo računati sa uobičajenim odstupanjima, tako da su u ovaj broj uključeni autori koji su rođeni zaključno sa 1947. godinom, a uključena je i nekolicina autora rođenih 1946. godine. Njih smo pozvali da daju svoje priloge zbog toga što je njihova pojava, po našem mišljenju, u više smislova neodvojivo vezana za sedamdesete godine.

Priloge je dalo šezdeset pet autora, koji su u toku sedamdesetih godina objavili knjige, a ova činjenica, recimo i to, govori o zaista izraženom interesu vojvodanskih izdavača za novu generaciju. U svemu tome veliku ulogu su odigrali i časopisi, a pomenućemo, bez lažne skromnosti, da su i »Polja« u podršci mlađim stvaraocima i modernoj književnosti da'a značajan doprinos.

Na kraju da kažemo da su u pripremi ovog broja, pored članova uredništva, nezaobilazan ideo dali: Vicko Arpad, Jozef Klačik, Ilieana Ursu, Mihail Ramač i Radmila Gikić.